

TÜRKİYE ARAŞTIRMALARI
LİTERATÜR
DERGİSİ

Yeni Türk Edebiyat Tarihi I

TÜRKİYE ARAŞTIRMALARI
LİTERATÜR
DERGİSİ

Cilt: 4 • Sayı: 7 • 2006 • Yılda iki defa yayınlanır

Sahibi Bilim ve Sanat Vakfı Yazı İşleri Müdürü Salih Pulcu

Yayın Kurulu

Şevket K. Akar, Yücel Bulut, Ebubekir Ceylan, Coşkun Çakır, Ahmet Davutoğlu,
İhsan Fazlıoğlu, F. Samime İnceoğlu, Abdülhamit Kırmızı, Mustafa Özel, Yunus Uğur

Danışma Kurulu

Engin Deniz Akarlı, *Brown Üniversitesi, ABD*
Gökhan Çetinsaya, *İstanbul Teknik Üniversitesi*
Mehmet Genç, *Bilgi Üniversitesi*
Tevfik Güran, *İstanbul Üniversitesi*
Mehmet İpşirli, *Fatih Üniversitesi*

Cemal Kafadar, *Harvard Üniversitesi, ABD*
Mustafa Kara, *Uludağ Üniversitesi*
Kemal Karpat, *Wisconsin Üniversitesi, ABD*
Sabri Orman, *Marmara Üniversitesi (emekli)*

Redaksiyon: Yücel Bulut

Adres Vefa Cad. No. 56 34134 Vefa İstanbul Tel 0212. 528 22 22 pbx Faks 0212. 513 32 20

e-mail talid@bisav.org internet http://www.talid.org

Dergiye gönderilen yazılar hakemler tarafından değerlendirilir. Dergide yer alan yazılardan yazarları sorumludur.
Dergiye gönderilen yazılar yayınlanmasın yayınlanmasın iade edilmez.

Cilt 4 | Sayı 7 | 2006

TÜRKİYE ARAŞTIRMALARI

Yeni Türk Edebiyatı Tarihi I

LİTERATÜR DERGİSİ

SAYISI

Sunuş 5-8

Medeniyet Tarihimizin En Girift Labirenti: Türk Edebiyatı Tarihi

Nuri SAĞLAM 9-23

Türkçe Şiir Literatürü (1870-2000)

Turan KARATAŞ 25-97

Başlangıcından Cumhuriyete Kadar Ana Çizgileriyle Türk Hikâyesi

Ayşe DEMİR 99-128

Türk Edebiyatında Hikâye Literatürü: Cumhuriyet Dönemi

Âlim KAHRAMAN 129-141

Tanzimattan Cumhuriyete Türk Tiyatro Edebiyatı Literatürü

Şahika KARACA 143-173

Türkiye'de Çocuk Edebiyatı Çalışmaları

Alev SINAR 175-225

Yeni Türk Edebiyatında Edebiyat Teorisi Literatürü Üzerine Bir Deneme

Muharrem DAYANÇ 227-256

Tanzimattan Cumhuriyete Edebiyat Ders Kitapları

Celile EREN ARGIT 257-290

Osmanlı Devletinde Matbuat ve Neşriyat Yasakları Tarihine Medhal

Ali BİRİNCİ 291-349

Orhan Okay'la Türk Edebiyatı Tarihi Üzerine 351-359

Türk Edebiyatında Mensur Şiir

Cafer GARİPER 361-409

Edebiyat Terimleri Kaynakçası Üzerine Bir Değerlendirme

Turan KARATAŞ 411-427

Balkanlarda Yeni Türk Edebiyatı Literatürü

Yılmaz TAŞÇIOĞLU 429-477

Değişen Değerler Karşısında Ahmet Hamdi Tanpınar

Abdullah UÇMAN 479-509

Eski Harfli Çocuk Dergileri

Cüneyd OKAY 511-518

TANITIMLAR

Dergiler Arasında: Dergâh, Hayat, Ma'lûmât ve Bilgi Mecmuaları
Abdullah UÇMAN 519-532

Servet-i Fünûn Mecmuası
Kübra ANDI 533-544

Millî Mecmua
Nuran ÖZLÜK 545-561

Ülkü Mecmuası
Çilem TERCÜMAN 563-580

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi
İsmail KARACA 581-601

*Türkiye Üniversitelerinde Yeni Türk Edebiyatı Alanında Yapılmış Yüksek Lisans ve
Doktora Tezlerinin Konularına Göre Sınıflandırılmış Bibliyografyası*
Bahriye ÇERİ 603-704

*Fransa'da Türk Edebiyatı Üzerine Yapılmış Tezler ve "La Présence française dans les
débutés de la modernité littéraire turque" ["Modern Türk Edebiyatı'nın Başlangıcında
Fransız Varlığı"] Adlı Doktora Tezi Üzerine*
Banu ÖZTÜRK BAYRAMOĞLU 705-739

EK Ulusal ve Uluslararası Dergilerde Türkiye Araştırmaları:
Ocak 2006-Mayıs 2006 741-765

Sunuş

Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi'nin 7. sayısı, "Yeni Türk Edebiyatı Tarihi" konusuna ayrıldı. Fakat daha başlangıçta, cildi oluşturacak yazılar tasarlanırken konunun genişliği, edebî türlerin çokluğu ve çalışmaların bolluğu nedeniyle Yeni Türk Edebiyatı başlığının tek ciltte ikmal edilmesinin zor olduğu düşüncesine vardık. O nedenle, "Yeni Türk Edebiyatı" başlığını iki cilt halinde ele almayı uygun gördük. Elinizdeki 7. sayımız, bu konunun ilk cildini oluşturuyor.

Yeni Türk Edebiyatı'ndan kasıt, Tanzimat'tan sonra Batı tesiriyle hemen her bakımdan yepyeni bir veçhete bürünerek günümüze kadar gelişimini sürdüren yaklaşık yüzelli yıllık bir zaman sürecinde karşımıza çıkan edebiyat anlayışıdır. Bu dönem; Yenileşme Devri Türk Edebiyatı, Batı Tesirinde Türk Edebiyatı, Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı, Arayışlar Devri Türk Edebiyatı, Modern Türk Edebiyatı vs. gibi az çok farklı adlarla da tanımlanmıştır.

Bu bağlamda bu iki cildin yazıları; sansüre uğramış ve toplatılmış edebî eserler, müstear adlar, biyografi ve monografi, roman, popüler roman, antoloji, günlük, mukayeseli edebiyat, edebî tercümeleler, şiir, edebiyat kavgaları, deneme, edebiyat terimleri, çocuk edebiyatı, edebî röportaj, Balkanlarda Türk edebiyatı, edebiyat tarihi kaynağı olarak almanaklar-salnameler-yıllıklar, mensur şiir, mizah ve hiciv, edebiyat teorisi, tiyatro, eleştiri, hikâye, ders kitapları, edebiyat sosyolojisi, edebî hatıralar, edebî mektup, yeni Türk edebiyatı tezleri, Fransa'da Türk edebiyatı üzerine yapılmış tezler, mizah dergileri, dinî dergiler, edebî dergiler, dergi özel sayıları, yeni harfli çocuk dergileri, gazeteler, Mehmet Fuad Köprülü, Ahmet Hamdi Tanpınar, Nihat Sami Banarlı, Ahmet Kabaklı ve İsmail Habib Sevük gibi konu, edebî tür ve edebiyat tarihçileri hakkındaki yazılardan oluşuyor. Türlerle ilgili yazıların büyük bir kısmı da Tanzimat'tan Cumhuriyete ve Cumhuriyet dönemi olmak üzere iki ayrı yazı halinde tasarlanmıştır. Ayrıca *Malûmat, Bilgi, Dergâh, Hayat, Servet-i Fünûn, Türkiyat Mecmuası, Varlık, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, Milli Mecmua, Ülkü Mecmuası* gibi edebiyat tarihimiz açısından son derece önemli bazı dergilerin, bu alanda faaliyet gösteren enstitülerin, yurt içi ve yurt dışı üniversitelerinde hazırlanmış ve Yeni Türk Edebiyatı alanında ciddi etkilerde bulunmuş tezlerin tanıtımlarına da yer verilmeye çalışılmıştır.

Yeni Türk Edebiyatı Tarihinin elinizdeki birinci cildinde yer alan yazılarının ilkinin, Nuri Sağlam'ın "Medeniyet Tarihimizin En Girift Labirenti: Türk Edebiyatı Tarihi" başlıklı yazısı oluşturuyor. Nuri Sağlam, yazısında, Türk edebiyatı tarihi çalışmalarının tarihi ve bugüne kadar bütün ihtiyaçlara cevap verebilecek dört başı mamur bir Türk edebiyatı tarihi yazılamayışının sebepleri üzerinde durmakta ve bu

sebepler vasıtasıyla kapsamlı bir Türk edebiyatı tarihinin nasıl ve hangi şartlarda kaleme alınabileceğine işaret ediyor.

Turan Karataş, “Türkçe Şiir Literatürü (1870-2000)” ve “Edebiyat Terimleri Kaynakçası Üzerine Bir Değerlendirme” başlıklı yazılarının ilkinde, şiir üzerine herhangi bir çalışma yapacak olan araştırmacılara çok geniş bir bibliyografik malzeme sunup bir nevi yol haritası çıkarmayı ve şiir için nelerin yazılıp yazılmadığını mümkün merteye gözler önüne sermeyi amaçlamıştır. Dolayısıyla çok uzun soluklu ve yorucu bir mesainin ürünü olan bu yazı, şiire dair genel bir değerlendirmeyi ve bu konuda yapmış olduğu oldukça kapsamlı ve ayrıntılı bir bibliyografyayı da ihtiva ediyor. Karataş, ikinci yazısında ise, edebiyatımızın en çok ihmal edilen alanlarından biri olan “terimler” bahsinin çözüm bekleyen birtakım meselelerine temas ediyor ve bu bahse dair öne çıkan eserleri değerlendirdikten sonra konuyla alakalı önemli bir de kaynakça sunuyor.

Şahika Karaca, “Tanzimattan Cumhuriyete Türk Tiyatro Edebiyatı Literatürü” başlıklı yazısında Türk tiyatro edebiyatının tarihi gelişimiyle birlikte Tanzimat ve Meşrutiyet tiyatrolarını ayrı başlıklar altında değerlendirmiş, bu türün Tanzimat’tan Cumhuriyete kadar olan sürecini ele alan tiyatro tarihi ve eleştiri kitaplarını tek tek incelemiştir.

Ayşe Demir’in “Başlangıçtan Cumhuriyete Kadar Ana Çizgileriyle Türk Hikâyesi” adlı yazısında; hikâyemizin Divan ve Halk edebiyatlarındaki serüveni, modern hikâyeciliğimizin başlangıcında yer alan *Muhayyelât* ve *Müsameretname* adlı iki önemli eser, Tanzimat, Servet-i Fünûn ve Millî edebiyat dönemlerindeki hikâye anlayışları ayrı ayrı alt başlıklar halinde değerlendirildikten sonra, başlangıçtan Cumhuriyete kadar Türk hikâyesini konu edinen çok önemli bilimsel çalışmalar değerlendirilmiştir.

Âlim Kahraman, Ayşe Demir’in yazısını tamamlayıcı nitelikteki, “Türk Edebiyatında Hikâye Literatürü: Cumhuriyet Dönemi” adlı yazısında Türk hikâyeciliğinin Cumhuriyet dönemindeki literatürünü değerlendiriyor. Kahraman, çalışmasında, hikâyecilik üzerine yazılmış kitapları ve makaleleri, hikâye örneklerini bir araya getiren antolojileri, hikâye dergilerini, bazı dergilerin hazırladığı hikâye özel sayılarını ve daha önce yapılmış bibliyografya çalışmalarını ayrı ayrı tasnif etmiş ve ortaya çıkan malzemeyi kronolojik bir tahlile tabi tutmuştur.

Bu sayının hiç kuşkusuz en orijinal yazılarından biri Ali Birinci’nin “Osmanlı Devletinde Matbuat ve Neşriyat Yasakları Tarihine Medhal” başlıklı yazısıdır. Osmanlı Türk toplumunun içinde yaşadığı siyasî, sosyal ve kültürel şartların doğru bir şekilde anlaşılması ve yorumlanması bakımından büyük bir önemi haiz olan fakat bugüne kadar çeşitli düşüncelerle hicvedilip lânetlenerek âdeta israf edilen yasaklar ilk defa bütün teferruatıyla bu yazıda ele alınmakta ve tam bir vukufiyetle değerlendirilmektedir.

Cüneyd Okay’ın “Eski Harfli Çocuk Dergileri” başlıklı yazısında Lâtin harflerinin kabul edildiği 1928 yılına kadar çıkan eski harfli çocuk dergileri ana hatları ile ele alınmakta, bunlar arasında çocuk edebiyatının oluşmasına ve gelişmesine kay-

naklık etmiş olanlar tespit edilerek kısaca değerlendirilmekte ve eski harfli çocuk dergilerinin eksiksiz bir listesi sunulmaktadır.

Alev Sınar; “Türkiye’de Çocuk Edebiyatı Çalışmaları” başlıklı yazısında çocuk edebiyatının doğuşu ve gelişimi ile birlikte ikinci yaşla ergenlik dönemi arasındaki süreci kapsayan zaman içinde çocukların ilgi, ihtiyaç, gelişim ve algılama düzeylerine hitap eden ve destan devrinden günümüze kadar muhtelif türlerde ortaya konan estetik ve edebî eserleri bahis konusu ediyor. Sınar, ayrıca, 1948’den 2004’e kadar çocuk edebiyatı ödülü almış olan yazar ve eserleri de kronolojik olarak sıralanmıştır.

“Tanzimattan Cumhuriyete Edebiyat Ders Kitapları” başlıklı yazısında 1839-1923 yılları arasındaki Türk edebiyatı eğitim ve öğretiminin nasıl yapıldığını ve ne şekilde geliştiğini inceleyen Celile Eren Argıt, bu dönemde açılan çeşitli okulların Türk edebiyatı derslerinde okutulan ders kitaplarını rüşdiye, idadi-sultânî, yüksek okul seviyelerine göre sınıflandırıp kendi içlerinde kronolojik olarak düzenledikten sonra bu kitaplar hakkında tanıtıcı bilgiler vermiş, edebiyat tarihi başlığını taşıyanları ise daha ayrıntılı bir şekilde incelemiştir.

Abdullah Uçman’ın “Değişen Değerler Karşısında Ahmet Hamdi Tanpınar” adlı nefis yazısında, şiir, hikâye, roman, deneme, monografi, edebî tenkit ve edebiyat tarihi alanlarında kaleme aldığı son derece kıymetli eserlerle Türk kültür ve edebiyat tarihinde kendisine müstesna bir yer edinen Ahmet Hamdi Tanpınar konu edilmekte; son otuz yılın en çok konuşulan ve hakkında yazı yazılan çok yönlü bir sanatkâr ve düşünce adamı olan Tanpınar’ın eserleri, fikirleri ve şahsiyetine dair çok kıymetli bilgiler verilmektedir.

Muharrem Dayanç, “Yeni Türk Edebiyatında Edebiyat Teorisi Literatürü Üzerine Bir Deneme” başlıklı yazısında, kısa bir girişten sonra Ahmet Cevdet Paşa’nın *Belâgat-ı Osmaniye* adlı eserinden başlayarak günümüze kadar yazılan teori kitaplarını değerlendirmekte ve yazının sonunda konuyla alakalı zengin bir bibliyografya sunmaktadır.

Bahriye Çeri’nin “Türkiye Üniversitelerinde Yeni Türk Edebiyatı Alanında Yapılmış Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinin Konularına Göre Sınıflandırılmış Bibliyografyası” başlıklı yazısında, Türkiye üniversitelerinde yapılan yeni Türk edebiyatı tezleri dönemlere, ekollere ve konularına göre tasnif edilerek hangi dönemde hangi tür çalışmaların yoğunlaştığı istatistikî veri ve adet olarak belirtilmiştir.

“Balkanlarda Yeni Türk Edebiyatı Literatürü” adlı yazısında 1860-2005 yılları arasında Balkanlardaki Yeni Türk edebiyatıyla ilgili yayınları tespit etmeyi amaçlayan Yılmaz Taşçıoğlu, Türk edebiyatıyla Balkan edebiyatları arasındaki ilişkinin tarihî seyriyle birlikte muhtelif edebî türlerde Balkan dillerine çevrilen eserleri dört dönem halinde inceliyor. Taşçıoğlu, yazısının sonuna da, türlere göre tasnif edilmiş çok kıymetli bir bibliyografya ilâve etmiştir.

Cafer Gariper, “Türk Edebiyatında Mensur Şiir” adlı yazısında, mensur şiirin ortaya çıkış sürecini, türün mensur şiir olarak adlandırılmasını, edebî bir tür olarak ta-

rifini ve özelliklerini, Türk edebiyatına girişini ve gelişimini inceledikten sonra bu konuda yapılmış çalışmaları tezler, kitaplar, makaleler, denemeler, ansiklopedi maddeleri şeklinde kategorize ederek değerlendirmiştir. Yazar, konuyla alâkâli kapsamlı bir bibliyografyayı da yazısının sonuna ilâve etmiştir.

Bu sayının dergi tanıtım yazılarını oluşturan ve her birinin titiz birer çalışma sürecinin ürünü oldukları belli olan yazılarda; Abdullah Uçman'ın *Dergâh, Bilgi, Hayat* ve *Ma'lumat*, Nuran Özlük'ün *Millî Mecmua*; İsmail Karaca'nın *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Çilem Tercüman'ın *Ülkü* ve Kübra Andi'nin *Servet-i Fünûn* dergilerini tanıttırlar.

Banu Öztürk Bayramoğlu'nun "Fransa'da Türk Edebiyatı Üzerine Yapılmış Tezler ve "La Présence française dans les débuts de la modernité littéraire turque" (Modern Türk Edebiyatı'nın Başlangıcında Fransız Varlığı) Adlı Doktora Tezi Üzerine" adlı yazısında ise Fransa'da yapılmış yeni Türk edebiyatı alanında değerlendirebilecek tezlerin bir listesi verilmiş ve bunlar arasından da Esengül Mete Yuva'nın Türk edebiyatının belli bir dönemini ve bu dönemin eserlerini farklı bir yaklaşımla değerlendirdiği, bugüne kadar söylenmemiş yahut farkına varılmamış bazı önemli hususlara dikkat çektiği doktora tezi ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir.

Yeni Türk Edebiyatı Tarihinin literatürüne ayırmış olduğumuz sayılarımızın -elinizdeki- ilk cildinin söyleşisini, bu alanın önemli isimlerinden Orhan Okay ile yaptık. Türk Edebiyatı Tarihi üzerine yaptığımız röportajda edebiyat tarihimizin bütün meseleleri engin bir vukufî dile getirilmiştir. Bu yönüyle de, edebiyat araştırmacıları için son derece faydalı olacağını ümit ediyoruz.

Tanzimat'tan sonra edebiyatımıza girmeye başlayan edebî türlerin tarihi gelişimi, haklarında yapılmış bilimsel çalışmaların değerlendirilmesi ve nihayet türe ait önemli kaynakların sıralanması şeklinde tanzim edilen makalelerin yer aldığı bu sayı, hiç kuşku yok ki henüz yazılmamış olan kapsamlı ve mükemmel bir Türk edebiyatı tarihi için vazgeçilmez bir başvuru kaynağı olacaktır. Ancak bütününüyle kusursuz ve eksiksiz bir sayı olduğu iddiasında da değiliz.

Bu cildin ikmal edilmesinde çok kişinin emeği bulunuyor. Bu vesileyle Yeni Türk Edebiyatı sayılarımızın editörlüğünü üstlenen Sayın Nuri Sağlam'a, kendilerine gönderdiğimiz yazıları büyük bir dikkatle inceleyen ve yorumlarını esirgemeyen hakemlerimize ve yazılarıyla katkıda bulunan yazarlarımıza sonsuz teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Bu sayıda ele alamadığımız -roman vb. gibi- yeni edebî türlerin ve o alanlardaki literatürlerin ele alınacağı -aynı zamanda 8. sayımızı da oluşturacak olan- Yeni Türk Edebiyatı Tarihi Literatürü'nün İkinci Cildi'nde buluşmak dileğiyle...